На Святках, на третій день увечері, штейгер Довгань прийшов до смени на шахту № 10 дуже роздратований. Вісім чарок коньяку, що він випив перед цим, зовсім не втихомирили його досади й злості, а тільки додали йому якогось завзяття й рішучості. Хто його знає,— може, отсе вже досі щастя повернулось би до нього, він... а ви ж як гадаєте?..— два-три рази щасливо зірвати "банк" — і всі триста карбованців цілком знов у кишені! А воно запевне так би й було, коли б не отся проклята служба...

— У-у, іроди! — муркнув під ніс Довгань, шулікою подивившись на шахтарів, котрі похмуро стояли у конторці, чекаючи черги, щоб одібрати у добродія завідуючого наряд на роботу. Сірі обличчя їхні від трьохденного пияцтва стали одутлі; підпухлі очі визирали з-під насуплених брів тупо й неприємно, як у божевільних. А за стіною чутно було, як рукоятчик, виразно і роздільно стукаючи молотком, подавав зверху машиністові гасло до спуску людей; чутно було, як той повертав регулятора і обережно, поволі пускав машину. Стук машини ще більше розлютував Довганя.

— Де Куценко? — гукнув він до шахтарів.

— Я тут, ваше благородіє! — виступив наперед чепурніш од інших зодягнений шахтар. То був десятник.

— Ту-ут...— перекривив його Довгань.— Ну, що в тебе там?

— На другій продольній[1], ваше благородіє, багато стойок поламало за празники, треба змінити...

— Ну?..

— А щодо роботи, то хіба з півночі можна її розпочати як слід.

— Що?! це ж чому так?

— Потому, як породу знизу розперло до того, що на бремсбергу[2] рейки повивертало, а щодо пічок, то туди хіба на животі пролізеш.

— На животі? га?.. Ах ти ж чорт свинячий! га?.. на животі! А що ти сьогодня робив? га?.. не міг піддірки[3] зробити? га?..

— Помилуйте, ваше благородіє... Я хотів, та хіба заженеш кого на свято у шахту?

Куценко повів очима на своїх товаришів.

— Та воно, звісно, хто ж таки...

— Мовчать!.. Хто там обзивається? — аж підскочив Довгань.— А-а, свято... А ти маєш робочу книжку? га?.. кажи — маєш?..

— Так точно, маю...

— А ти читав, що в ній написано про екстрені роботи, хамська твоя пико, га? читав?

— Звісно, читав...

— Ага, читав... А чом же ти не зробив того що треба?

Шахтарі бачили, що сьогодня з добродієм завідуючим не зговориш, і почали один по одному виходити, щоб лізти у шахту.

Наперед виступив низенький, щуплий шахтар: по обличчю видно було, що він напівп’яний.

— Ваше благородіє...

— Геть к чортам! Ти хто такий?

— Я... та ви ж знаєте... хе-хе-хе... Панько Цюпцюра... Коли не мене... то... хе-хе-хе... жінку знаєте...

— Що він там меле? — звернувсь Довгань до Куценка.

— Я прохав вас перевести мене, ваше благородіє, до другої смєни вкупі з Денисом Голобородьком... або його від мене у другу халупку, а в одній нам жити ніяк не можна...

— Як то не можна?.. Ач, який пан... Скажіть — не можна... Живуть же інші. До тебе я поставив тільки одного, а є такі помешкання, де по чотири, по п’ять одиноких на одного сімейного.

— Ну да... хе-хе-хе... воно, звісно, є... Та тільки візьміть од мене Голобородька, бо я не знаю... не поручусь себе...

— Геть к чортам! Ти п’яний... Не пускать його в шахту!.. Запиши, Іванов, йому карбованця штрафу за те, що вийшов п’яний...— звелів Довгань конторщикові.

— А-а, ти мене карбованцем хочеш налякати... Бери хоч два, тільки візьми од мене Дениса.

— Як ти смієш грубити? га?.. Геть! проспись, п’яна пико!

— Так, виходить, не переведете Голобородька од мене?

— Кажу — геть, то й геть, а то ще двох таких поставлю до тебе в кімнату.

— Ну, то прощайте... Чорта з два поставиш,— рішучим голосом промовив Цюпцюра і пішов до дверей.— Ач, карбованцем мене лякає... хе-хе-хе!.. Ні, брат, я вам покажу... Знаю, й ти недалеко втік від Голобородька...

Він з усієї сили грюкнув дверима. Довгань підскочив і зробив рух бігти за ним з стиснутими кулаками, але тільки муркнув: "Наволоч паршива!" — сів до столу і важко дихав.

— Чого він перцює, божевільний? — спитав він, нарешті, у Куценка.

— Ги-и!.. Воно, ваше благородіє, справді... йому трохи незручно...

— Чому?

— Та, бачте, Голобородько... Ги-и!.. підлазить до його жінки, як він у шахті...

— Ач який, дідько б його не взяв!.. Це до Хотини?

— Так точно!..

— Хо-хо-хо!.. А добрий смак має той Голобородько...чи як його...

Ця незвичайно пікантна історія зовсім прогнала злість із серця добродія Довганя, і він, закінчуючи розмову з десятником, увесь час злегка усміхався... Він знав Хотину, чорняву, повновиду молодицю: вона ходила до його — брала прати білизну, і він їй завжди добре платив.

— Ну, гайда до шахти! — нарешті звелів він десятникові.— А ранком подзвониш мені по телефону і скажеш, як ішла робота.

— Слухаю.

Довгань встав і почав зодягатись.

— Іще, ваше благородіє...

— Чого тобі ще? — нахмурився Довгань.

— Чи не звеліти поліцейському постерегти коло Цюпцюриної халупи. А то вони обоє п’яні — і Денис, і Панько, а вдень Панько усе нахвалявся, що вб’є Дениса, коли той не вибереться од нього.

— Дурниці! поб’ються, понабивають один одному пики і заночують у холодній. Чорт їх не візьме!

Довгань вийшов з контори, вилаяв по дорозі хлопчика смазчика, котрий куняв коло машини, і вийшов у двір. З неба ласкаво всміхнулись до його блискучі зорі, і гострий мороз приємно обхопив його палаюче обличчя, заліз у ніс і примусив його чхнути.

— А-а!..— залюбки крякнув він і усміхнувся, але ж зараз згадав про триста карбованців, що перед цим програв у карти механікові, і брови йому насупились. Ні, він так цього не залишить: ще тільки сьома година, і до півночі він певно встигне вернути їх з лишком. Він тепер гаразд помітив, що коли хто тримає "банк", то не треба робити маленьких ставок, а завжди йти "по-банку": раз не взяв — за другим візьмеш: не взяв за другим — візьмеш за третім, а все ж таки зірвеш "банк". Треба тільки в кишені мати зайвих грошей сотень хоч зо дві. Та нічого,— у нього зосталось ще сімдесят і п’ять рублів, і він конче зірве перший великий "банк",— не все ж йому не везтиме.

Так розмірковуючи, він, непомітно для себе, підійшов до механікового помешкання і ввійшов у передпокій. З кабінету чутно було брязкіт срібла, ляскання карт і сопіння картярів. Довгань роздягся, підійшов до столу й сів.

— Вам здавати, Довганю?

— А то як же?..

На цей раз Довганеві везло: він вже два рази зірвав чималий "банк"; та тільки не судилось, мабуть, йому зовсім вернути програне. В передпокої гучно дзенькнув дзвінок.

— Кого там дідько таскає?—муркнув хазяїн, кинув карти на стіл і вийшов. З картярів ніхто не звернув уваги на це.

— До вас, Довганю, прийшов поверховий десятник,— сказав, увіходячи нарешті, хазяїн.

— Якого йому чорта?..

— Вийдіть і спитайте.

Довгань вийшов.

— Ти чого, псявіро, нишпориш серед ночі?

— На десятому номері у Цюпцюри вбийство!

— Що?

— Цюпцюра вбив Голобородька Дениса, а Денис Цюпцюру.

— Що ти верзеш, йолопе?

— Туди побігли добродій надзиратель з городовими та фершал...

З кімнати повиходили зацікавлені картярі і прислухались до розмови.

— Тривай, проведеш мене туди! — Довгань почав зодягатись.

— От, життя каторжне,— бурчав він незадоволено,-— хвилинки спокою не дадуть. За всякою дрібницею й бігай. Наволоч проклята! Понапиваються та й б’ються, анахтеми...

— Вас ждать, Довганю? — спитав хазяїн.

— Авжеж, авжеж,— я за хвилину повернусь. Ходімо! — гукнув він до десятника.

Вони вийшли. Довгань усю дорогу лаяв і Цюпцюру, й жінку його, й Голобородька, і навіть свого провідника десятника. Коли вони підійшли до помешкання Цюпцюри, там стояли сани, а на них лежали Цюпцюра і Голобородько. Не видно було, чи вони мертві, чи сплять, як побиті. Довкола стояло сила людей: чоловіки, жінки й діти, інші босі і в самих сорочках. Деякі з жінок голосили не знать чого, другі лаяли своїх чоловіків п’яницями й погубителями.

— Панько, люди добрі, ходив, благав завідуючого,— сипала, як горохом, висока жвава шахтарка,— щоб перевели з його халупки отого злодія... Та хіба ж їх, харцизяк, допросишся. Самі, бач, які горниці позаймали! Живе один як палець у п’ятьох кімнатах, а нас по дві, по три сім’ї в одну халупку. Погань та п’янство й не виводяться — яково ж воно з дітьми!

— Скажи, щоб і тобі дали п’ять кімнат,— ввернув поліцейський.

— Еге, скажи... Хоч би одну кімнаточку на сім’ю, а то... Скажи йому, а він тобі: геть, каже, з рудника, коли не до вподоби. От ти й кажи.

— А так, так, душо мила,— додавала друга,— що вже там говорити! живемо, як собаки в псюрні. От хоч би і в мене: два катюги на постої, мов солдати. Чоловік у шахту — вони й пристають.

— Хо-хо-хо! — реготавсь поліцейський.— А ти не піддавайся.

— Ось на! — молодиця ткнула городовому дулю.— Піди своїй жінці розкажи.

— Ну-ну! — гримнув надзиратель на молодицю.— Ти у мене побазікай!..

Довгань трохи скривився, почувши таку розмову. Коли він підійшов ближче, довкола запанувала тиша. Коло саней метушився фершал і надзиратель.

— Живі? — спитав він у фершала.

— Ще доки живі, та не знаю, чи виживуть.

— А хіба що?

— У одного кайлом пробито бік, а в другого сокирою майже відтято руку в плечі й розрублено голову... Лежать без пам’яті, дуже п’яні ще до того обоє.

— Куди ж ви їх? у лікарню?

— А то ж куди?

— Так...

Довгань озирнувся довкола. Над Цюпцюрою голосила Хотина.

— Що, Хотино, догралася? — спитав він у Цюпцюрихи.— Я й не знав, що у тебе тут коханчик завівся.

Та заголосила ще дужче.

— Поганяй! — гукнув фершал на візника. "Хворих" повезли. Хотина хотіла йти за саньми, але роздумала, махнула рукою й пішла в хату.

— Не журись,— промовив їй услід Довгань,— завтра хіба таких поставлю до тебе на кватирю, хо-хо-хо!

Вона не слухала й зникла в сінях.

Довгань повернувсь і пішов з надзирателем.

— А гарна баба, дідько б її не взяв! — звернувсь він До надзирателя.

— Чуми на вас немає,— почулось йому вслід,— побила б вас лихая година, проклятих!..

Довгань не слухав. Йому ніколи було, він поспішав до карт. Та й треба було поспішати: була вже десята година, а він ще тільки півсотні одіграв.

— Ну, що там таке? — розпитували його товариші.

— Та... чепуха!.. п’яні побились...

Він увесь захопився грою, йому повезло.

[1] Продольна — головна довга печера в шахті.— Приміт. авт.

[2] Бремсберг — спусковата печера (хід) у шахті.— Приміт. авт.

[3] Піддірка — підчистка роздутого глею.— Приміт. авт.